Socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:8

med anledning av motion om rätt till sjukpenning vid förlust av idrottsinkomst

Motionen

I motionen 1975/76:265 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Petersson i Röstånga (fp) hemställs att riksdagen uttalar att uppdragsinkomster av idrottsutövning skall jämställas med uppdragsinkomster enligt lagen om allmän försäkring.

Försäkringsdomstolen har i domar, meddelade i december 1975, ansett ersättningar som av fotbollsklubb utbetalats till fotbollsspelare inte utgöra inkomst av förvärvsarbete och därför inte böra grunda rätt till sjukpenning.

Motionärerna framhåller med anledning av dessa domar att det blivit allt vanligare att idrottsklubbar skriver kontrakt med toppidrottsmän och betalar ut ersättning till dessa för deras insatser för den egna klubben. Enligt motionärernas mening kan man inte karakterisera kontraktsbundna och betalda idrottsmäns idrottsutövning som hobby, när dessa för att uppfylla kontraktets bestämmelser måste avstå från ett civilt heltidsarbete och därmed full lön. Inte heller kan man – menar motionärerna – göra gällande att en toppidrottsman bedriver hobbyverksamhet. De anser det därför helt orimligt att en toppidrottsman, som under en period av exempelvis tio år mer eller mindre på halvtid utövar sin idrott mot betalning, inte skall få tillgodoräkna sig denna beskattade inkomst som sjukpenning- och pensionsgrundande.

Avslutningsvis erinrar motionärerna om att ersättning i penningar eller naturaförmåner för arbete, som någon utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst (uppdragsinkomster), enligt bestämmelser som gäller fr. o. m. i år räknas som inkomst av anställning och att skyldighet att erlägga socialförsäkringsavgifter på sådana inkomster därför åvilar uppdragsgivaren. Något undantag från denna regel finns inte. Oavsett om uppdragsinkomsten härrör från politiskt deltidsarbete, fiolspel eller idrottsutövning bör – menar motionärerna – uppdragsgivaren erlägga socialförsäkringsavgifterna.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksskatteverket, riksförsäkringsverket, Försäkringskasseförbundet och Sveriges riksidrottsförbund. Försäkringskasseförbundet har i sin tur berett försäkringskassorna i Stockholms, Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads, Älvsborgs, Västmanlands och Göteborgs län samt Bohusläns, Malmöhus och Malmö allmänna försäkringskassor tillfälle att yttra sig. Yttranden har också avlämnats av

Svenska fotbollförbundet, Svenska gymnastikförbundet och Svenska ishockeyförbundet.

Gällande bestämmelser

Bestämmelserna om sjukpenning vid sjukdom återfinns i 3 kap. lagen om allmän försäkring (AFL). Enligt dessa bestämmelser äger hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad rätt till sjukpenning vid sjukdom, som förorsakat förlust av arbetsförmågan med minst hälften, om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst fyratusenfemhundra kr. Samma rätt tillkommer vissa hemarbetande utan inkomst till nämnda belopp (s. k. hemmamakeförsäkring).

Den sjukpenninggrundande inkomsten motsvarar den inkomst i penningar eller vissa naturaförmåner som den försäkrade kan antas för år räknat komma att tills vidare åtnjuta av eget arbete, antingen på grund av anställning eller genom annat förvärvsarbete. Inkomsten, som avrundas till närmaste hundratal kronor, fastställs av försäkringskassan med ledning av olika föreliggande uppgifter om den försäkrade och efter förfrågan hos denne eller arbetsgivaren om den framtida beräknade årsinkomsten. Vid beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses f. n. från inkomst överstigande sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet.

Hel sjukpenning utgör – borsett från sjukpenning från hemmamakeförsäkringen – för dag nittio procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med trehundrasextiofem. Sjukpenningen utgör skattepliktig och pensionsgrundande inkomst.

Även rätten till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas även härvidlag på grundval av den försäkrades inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Med inkomst av anställning avses enligt 2 § samma kapitel den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad åtnjutit såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Vidare anges att även vissa särskilt uppräknade förmåner från socialförsäkringen och på arbetsmarknads- och utbildningsområdena skall anses som inkomst av anställning.

För att ett anställningsförhållande skall anses föreligga krävs att den försäkrade kan anses som arbetstagare i förhållande till en annan person som arbetsgivare. Någon närmare bestämning av arbetstagarbegreppets innebörd finns inte i lagstiftningen. Frågan, huruvida en person vid utförande av arbete åt annan skall anses som arbetstagare eller som icke arbetstagare (självständig företagare), måste därför avgöras med ledning av allmänna rättsgrundsatser och den praxis som utbildat sig på området. Vid bedömning av det enskilda fallet skall sålunda hänsyn tas till de i samband med arbetsavtalet förekommande olika omständigheterna, varvid även kontrahenternas ekonomiska och sociala ställning är ägnad att belysa hur arbetsavtalet dem emellan bör

uppfattas. Inom socialförsäkringen tillämpas dock en något schabloniserad bedömningsmetod, som mera anknyter till vad som anses normalt för de olika yrkesgrupperna än till de speciella förhållandena i det enskilda fallet.

Arbetstagarbegreppet har i allmänhet samma innebörd som i semesterlagen.

För att en person skall anses som arbetstagare krävs att ett anställningsförhållande föreligger och detta i sin tur förutsätter ett tjänsteavtal. För en arbetstagare är vidare karakteristiskt att han

1. skall utföra arbetet personligen,
2. helt eller så gott som helt utför arbetet själv,
3. ställer sin arbetskraft till arbetsgivarens förfogande (dvs. har att efter hand utföra ålagda eller påkommande arbetsuppgifter),
4. är knuten till arbetsgivaren och förhindrad att samtidigt utföra liknande arbete av någon betydenhet åt annan,
5. är underkastad arbetsgivarens kontroll och ledning och har att följa dennes anvisningar i fråga om arbetets utförande, arbetsplats och arbetstider,
6. har att i arbetet använda arbetsgivarens maskiner, redskap och råvaror,
7. får särskild ersättning för direkta utlägg i arbetet,
8. har åtminstone någon garanterad lön.

Enligt 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring i detta författningsrums lydelse före den 1 januari 1976 ansågs ersättning i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad för arbete, som försäkrad utförde för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst, som inkomst av anställning, såvida den försäkrade och den som utgivit ersättning träffat särskild överenskommelse därom (s. k. likställighetsavtal). Fr. o. m. den 1 januari 1976 gäller att sådan ersättning – förutsatt att den uppgår till 500 kr. under ett år – alltid skall anses som inkomst av anställning. Härvid anses den som utfört arbetet (uppdragstagaren) som arbetstagare i förhållande till den som utgivit ersättningen (uppdragsgivaren). Detta innebär att den senare automatiskt blir skyldig att erlägga de på ersättningen belöpande socialförsäkringsavgifterna.

Skattskyldighet för ersättningar och tävlingspriser till utövare av amatöridrotter

Den 19 juni 1968 meddelade dåvarande riksskattenämnden anvisningar i fråga om skattskyldighet för ersättningar och tävlingspriser till utövare av amatöridrotter. Dessa anvisningar gäller fortfarande (jfr RSV 3211). Av dessa framgår bl. a.

Penningersättningar, varupriser och därmed jämförliga priser, som utövare av amatöridrotter uppbär i anslutning till tävlingsverksamhet, är enligt

bestämmelserna i kommunalskattelagen och lagen om statlig inkomstskatt i princip att anse som skattepliktig inkomst för mottagaren. Då idrottsutövaren visserligen ägnar sig åt tävlingsverksamhet men likväl bedriver verksamheten i mindre omfattning, torde emellertid de uppburna ersättningarna regelmässigt inte vara större än de med verksamheten förenade omkostnaderna. Med hänsyn härtill och till de omständigheter, under vilka verksamhet av ifrågavarande slag bedrivs, bör i dylika fall av praktiska skäl inte ifrågakomma att göra ersättningarna till föremål för taxering.

Taxering bör sålunda ifrågakomma endast då tävlingsverksamheten bedrivs i större skala och mera aktivt. Gränsdragningen mellan de fall, där taxering bör ske, och övriga fall måste av praktiska skäl ske enligt en schablonregel, som är relativt lätt att tillämpa. I enlighet därmed bör taxering för inkomst genom utövande av amatöridrott – med rätt till avdrag för av idrottsutövaren själv erlagda kostnader för intäkternas förvärvande och bibehållande – ske därest endera av följande båda förutsättningar föreligger, nämligen att de kontant eller på därmed jämställt sätt under beskattningsåret uppburna bruttoinkomsterna av idrottsverksamheten överstiger 500 kr. eller att de i form av nyttovaror eller presentkort under beskattningsåret uppburna inkomsterna av verksamheten har ett sammanlagt värde överstigande 1 000 kr.

Direkt mottagna färdbiljetter medräknas inte vid beräkningen av inkomstens storlek, inte heller ersättning för resa med bil mellan hemort och tränings- eller tävlingsort, i den mån ersättningen inte överstiger vad som enligt verkets anvisningar medges för resor med bil mellan bostad och arbetsplats.

Som inte skattepliktig inkomst för mottagaren bör, oavsett föremålens värde, anses sedvanliga priser i form av medaljer, plaketter, bägare, pokaler, tallrikar och liknande föremål – vanligen med särskild gravering – med karaktär av minnesföremål.

Vad ovan sagts om skattskyldighet för ersättningar och priser avser även de fall, där ersättningen eller priset erhållits från s. k. supporterklubb eller eljest från annan än tävlingsarrangören. Beträffande priser bör dock detta gälla endast under förutsättning att priset omnämnts i samband med inbjudan till tävlingen eller att det eljest får anses ha varit en förutsättning för deltagandet däri att priset skolat utgå.

Om idrottsutövaren av den idrottsförening, till vilken vederbörande är ansluten, eller av supporterklubb tillerkänns särskilda förmåner, såsom fri eller prisbillig bostad, helt eller delvis fri bil, fri yrkesutbildning, fri TV-apparat eller liknande, bör värdet av dessa förmåner tas upp som intäkt för mottagaren och värderas på sedvanligt sätt, dvs. upptas till vad det skulle ha kostat mottagaren att för pengar förskaffa sig förmånerna i fråga.

Ersättning i olika former, som idrottsutövare direkt eller indirekt uppbär av tillverkare av idrottsredskap eller annat mot villkor att idrottsutövaren

använder eller eljest gör reklam för tillverkarens alster, är alltid att anse som skattepliktig inkomst för mottagaren.

Utbetalare av ersättningar och tävlingspriser är enligt 37 och 39 §§ taxeringslagen i regel skyldiga att lämna kontrolluppgifter till ledning för taxering.

Frågans tidigare behandling

Vid 1975/76 års riksmöte väcktes en motion av innebörd att inkomster som idrottsmän enligt kontrakt eller liknande uppbar från idrottsförening och som utgjorde en väsentlig del av deras årsinkomst skulle betraktas som förvärvsinkomst och därmed grunda rätt till sjukpenning.

Med anledning härav hänvisade socialförsäkringsutskottet (SfU 1975/76: 12) till att försäkringsdomstolen inom kort skulle komma att pröva två mål avseende frågan huruvida ersättning, som fotbollsspelare enligt spelarkontrakt uppburit från fotbollsföreningar, skulle föranleda placering i sjukpenningklass. Eftersom domstolen därvid också skulle få ta ställning till om fotbollsspelarna var att anse som arbetstagare i förhållande till fotbollsföreningarna som arbetsgivare borde enligt utskottets mening motionen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet erinrade också om att riksdagen då inom kort skulle komma att få ta ställning till en proposition med förslag till de av riksdagen numera antagna bestämmelser för beräkning av socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster för vilka tidigare redogjorts och som innebär att uppdragstagare är befriade från skyldighet att erlägga socialförsäkringsavgifter och att uppdragsgivare automatiskt är skyldiga att erlägga sådana avgifter.

I två domar meddelade den 11 december 1975 har försäkringsdomstolen numera förklarat att de ersättningar som fotbollsspelarna enligt kontrakt uppburit från sina föreningar inte varit att anse som inkomst av förvärvsarbete och därför inte kunnat grunda placering i sjukpenningklass.

Remissyttrandena

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket framhåller i sitt remissyttrande bl. a. att avsikten med de nya bestämmelserna om socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster varit att ge uppdragstagarna samma trygghet som anställda anslutna till sjukförsäkringen och ATP.

Verket redogör närmare för omständigheterna i de av försäkringsdomstolen avgjorda målen angående ersättningar till två fotbollsspelare. Dessa hade enligt särskilda kontrakt förbundit sig att under kontraktstiden följa de föreskrifter beträffande matcher, träning, sammankomster, resor och dylikt

som föreningen utfärdade. Den ene spelaren var dock inte skyldig att spela eller delta i träning eller sammankomst, om hinder förelåg för honom på grund av arbete, familjeangelägenhet, sjukdom eller annan särskild omständighet över vilken spelaren inte rådde. Denne spelare beräknades ha en årlig inkomst av, utöver 28 000 kr. av anställning, 12 000 kr. avseende inkomst från fotbollsspel för sin fotbollsförening. Den andre spelaren beräknade sin årliga inkomst till, utöver 24 900 kr. av anställning, 25 000 kr. från sin förening och Svenska fotbollförbundet. Enligt det med föreningen slutna kontraktet erhöll han 8 000 kr. i "kontraktsersättning" samt därutöver bl. a. matchpremier och reseersättning samt under vissa förutsättningar öresersättning, beräknad efter antalet åskådare per match, och betald semestervecka. Utan stöd i kontraktet fick han 6 340 kr. i ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Enligt verkets uppfattning torde omständigheterna i dessa domstolsfall visa att fotbollsspelarna av kontrakt varit bundna att utöva sin idrott i sådan omfattning att deras möjligheter att bereda sig inkomst av annan sysselsättning avsevärt beskurits. Det finns därför enligt riksförsäkringsverkets mening skäl som talar för att idrottsmän, som är kontraktsbundna med sin förening och därvid tillförsäkrade inte oväsentliga inkomster av sin idrottsutövning, bereds socialförsäkringsskydd för sådana inkomster. Försäkringsdomstolen har emellertid i de åberopade domarna funnit att dessa inkomster inte är att anse som inkomst av förvärvsarbete – alltså vare sig av anställning eller av uppdrag. Med utformningen av nuvarande lagstiftning och den praxis som kommit till uttryck i dessa domar är därför – menar verket – den av motionärerna föreslagna lösningen inte möjlig. Syftet med motionärernas hemställan torde således inte kunna tillgodoses utan lagändring. Ett ställningstagande till en lagändring bör enligt verkets mening dock föregås av en närmare utredning, och verket tillstyrker att en sådan utredning kommer till stånd.

Försäkringskasseförbundet m. fl.

Försäkringskasseförbundet framhåller bl. a. att idrottsutövande på toppnivå i dag kräver betydligt större insatser i form av förberedelser av olika slag och tävlingar än tidigare. För många idrottsutövare i elitsammanhang är det inte längre möjligt att kombinera idrottsutövande med ordinarie förvärvsarbete på heltid. De måste därför antingen helt upphöra med detta förvärvsarbete eller begära ledigt för viss del av året eller dagen. Eftersom de då inte kan klara sin försörjning måste de få ersättning på annat sätt. Detta brukar ske genom ett avtal (kontrakt) som sluts mellan idrottsutövaren (uppdragstagaren) och hans/hennes idrottsförening (uppdragsgivaren). Storleken på ersättningen sätts vanligen i relation till den insats han/hon kan beräknas utföra för föreningen.

Förbundet anser det uppenbart att den ersättning idrottsutövaren får av sin

förening måste betraktas som ersättning för det arbete han utför för föreningen och alltså måste anses hänförlig till inkomst av förvärvsarbete. Genom den lagändring som numera skett i fråga om uppdragsinkomster bör enligt förbundets mening förutsättningarna för att även från lagens synpunkt betrakta ersättning från idrottsutövning som inkomst av anställning ha ökat betydligt. Förbundet tillstyrker därför motionen och hemställer att frågan utreds.

Av försäkringskassorna har samtliga utom en uttalat förståelse för de i motionen framförda synpunkterna. Försäkringskassorna i Stockholms, Jönköpings och Kronobergs län samt Bohusläns allmänna försäkringskassa tillstyrker bifall till motionen, medan försäkringskassan i Gävleborgs län samt Malmöhus och Malmö allmänna försäkringskassor ger uttryck åt uppfattningen att fotbollsspelare och övriga idrottsmän, som genom kontrakt knutits till en idrottsförening, bör betraktas som arbetstagare och inkomsterna från idrottsföreningen till följd härav som anställningsinkomster.

Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa anser – utan att gå närmare in på frågan, huruvida en kontraktsbunden idrottsmans inkomst från en idrottsförening bör betraktas som anställnings- eller uppdragsinkomst – att inkomsten i socialförsäkringshänseende bör betraktas som inkomst av förvärvsarbete.

Kristianstads läns allmänna försäkringskassa framhåller att idrottsutövning generellt sett torde kunna anses som en hobby- och fritidsverksamhet och att sådan verksamhet mera sällan medför inkomster av den art att man kan tala om inkomst av förvärvsarbete. I de fall som avses i motionen, nämligen kontraktsbundna idrottsmän, kan emellertid – menar kassan – ersättningen från idrottsutövandet inte sällan bli av sådan storlek att den på ett inte obetydligt sätt kan påverka sjukpenning- och pensionsgrundande inkomst om ersättningen kan betecknas som uppdragsinkomst. Kassan tillstyrker att en utredning kommer till stånd för att se över hela problemet med ersättning från idrottsutövning.

Västmanlands läns allmänna försäkringskassa har avstyrkt bifall till motionen med hänvisning till att det av yttranden i de av försäkringsdomstolen avgjorda målen framgår att de kontraktsbundna ersättningarna skulle ha utbetalats vare sig fotbollsspelaren deltog i matcher eller ej. Denne har vid sådant förhållande – menar kassan – inte gjort någon inkomstförlust vid sjukdom.

Riksskatteverket

Riksskatteverket hänvisar till att de ersättningar och tävlingspriser som utövare av amatöridrotter erhåller i stor utsträckning är skattepliktiga och hänvisar i sammanhanget till de anvisningar i ämnet som f. n. gäller (jfr ovan s. 3 ff.). Verket erinrar också om att sådana ersättningar hittills inte har

ansetts utgöra vare sig pensions- eller sjukpenninggrundande inkomst. Avslutningsvis framhåller verket att det från dess sida inte möter några tekniska svårigheter att ändra rutinerna om motionen skulle bifallas.

Sveriges riksidrottsförbund m. fl.

Riksidrottsförbundet ansluter sig i sitt remissvar till det yttrande som avgivits av Svenska fotbollförbundet (SvFF), vari förbundet bestämt avvisar tanken på att socialförsäkringsavgifter skall kunna beräknas på ersättningar av det slag som avses i motionen. SvFF:s yttrande har fogats som bilaga till detta betänkande.

Svenska ishockeyförbundet avstyrker likaledes bifall till motionen och framhåller att det för dem som i ledarposition arbetat för folkrörelsen idrott ter sig helt främmande att fotbolls- och ishockeyspelare skall betraktas som sådana uppdragstagare som avses i AFL. Det borde enligt förbundets mening också vara helt främmande för ishockeyspelare m. fl. att känna sig knutna till sina klubbar som arbetstagare. Försäkringsdomstolens bedömning av spörsmålet måste enligt Ishockeyförbundets mening anses ur alla aspekter riktig. Om idrottsmännens intäkter i form av kontant lön, fri kost eller fri bostad avgiftsbeläggs kommer detta – menar förbundet – att medföra, förutom en kraftig utgiftsökning, också ett stort administrativt merarbete, som för idrottens del med dess stora ledarbrist kan få ytterst kännbara konsekvenser.

Svenska gymnastikförbundet ställer sig välvilligt till motionens yfte men understryker angelägenheten av att man verkar för att folkrörelsernas lokala enheter – föreningarna – inte belastas med orealistiska administrativa uppgifter. Förbundet föreslår att motionen tillstyrks men under den absoluta förutsättningen att den nuvarande avgiftsgränsen vid 500 kr. för år väsentligt höjs. Förbundet föreslår också att begreppet "uppdragsinkomster av idrottsutövning" vidgas till att omfatta uppdragsinkomster för medverkan i folkrörelsernas verksamhet i dess helhet.

Utskottet

Rätten till sjukpenning och ATP grundas i allmänhet på inkomst av eget arbete, antingen på grund av anställning eller genom annat förvärvsarbete. För att ett anställningsförhållande skall anses föreligga krävs att den försäkrade kan anses som arbetstagare i förhållande till en annan person som arbetsgivare. Frågan huruvida en person vid utförande av arbete åt annan skall anses som arbetstagare eller som självständig företagare är inte reglerad i lagstiftningen och måste därför avgöras med ledning av allmänna rättsgrundsatser och den praxis som utbildat sig på området. Inom socialförsäkringen

tillämpas en något schabloniserad bedömningsmetod, som mera anknyter till vad som anses normalt för olika yrkesgrupper än till de speciella förhållandena i det enskilda fallet.

I fråga om ersättning i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad för arbete som försäkrad utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst gäller numera (fr. o. m. den 1 januari 1976) att sådan ersättning – förutsatt att den uppgår till 500 kr. under ett år – alltid skall anses som inkomst av anställning. Härvid anses den som utfört arbetet (uppdragstagaren) som arbetstagare i förhållande till den som utgivit ersättningen (uppdragsgivaren). Den senare blir härigenom automatiskt skyldig att erlägga de på ersättningen belöpande socialförsäkringsavgifterna.

Försäkringsdomstolen har i två domar, meddelade i december 1975, förklarat att inkomst som fotbollsspelare uppburit från fotbollsförening, inte är att anse som inkomst av förvärvsarbete och således inte kan grunda rätt till socialförsäkringsförmåner.

Herrar Andersson i Örebro och Petersson i Röstånga begär i motionen 265 ett riksdagsuttalande av innebörd att inkomster av idrottsutövning skall jämställas med uppdragsinkomster enligt lagen om allmän försäkring. Innebörden av yrkandet är att idrottsförening, som betalar ut ersättning till en idrottsman i denna hans egenskap, skall vara skyldig erlägga – förutom ATP- och sjukförsäkringsavgift – avgifter till folkpensioneringen, arbetslöshetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet, delpensionsförsäkringen, arbetsmarknadsutbildningen och vuxenutbildningen. Motionärerna framhåller bl. a. att man inte kan karakterisera kontraktsbundna och betalda idrottsmäns idrottsutövning som hobby, när dessa för att uppfylla kontraktets bestämmelser måste avstå från ett heltidsarbete och därmed full lön. Enligt motionärernas mening är det orimligt att en toppidrottsman, som exempelvis under en period av tio år mer eller mindre på halvtid och mot särskild ersättning utövar sin idrott, inte skall ha rätt att tillgodoräkna sig denna skattepliktiga ersättning som underlag för socialförsäkringsavgifter.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksförsäkringsverket, riksskatteverket (RSV), Försäkringskasseförbundet och Sveriges riksidrottsförbund (RF). Yttranden har också avlämnats av Svenska fotbollförbundet (SvFF), Svenska ishockeyförbundet och Svenska gymnastikförbundet samt ett flertal försäkringskassor. Yttrandet från SvFF har fogats som bilaga till detta betänkande, medan remissvaren i övrigt redovisas i sammandrag på s. 5 ff. ovan. Av remissinstanserna har de som representerar socialförsäkringsintressena, dvs. riksförsäkringsverket, Försäkringskasseförbundet och försäkringskassorna, så gott som samtliga tillstyrkt bifall till motionen. RF anser, i likhet med SvFF och Ishockeyförbundet, att motionen bör avslås, medan Gymnastikförbundet, med vissa förbehåll, tillstyrker bifall till densamma. RSV behandlar inte motionen i sak men framhåller att det

från verkets sida inte möter några tekniska hinder att ändra gällande rutiner om motionen skulle bifallas av riksdagen.

Den fråga som motionärerna aktualiserat torde i första hand beröra idrottsmän verksamma inom klubbar med fotboll, ishockey, bandy samt basket- och handboll som specialitet. Av uppgifter, vilka lämnats av SvFF i dess yttrande över motionen och av företrädare för Svenska fotbollsspelares centralorganisation (SFC) vid en personlig uppvaktning i samband med utskottsbehandlingen av motionen, framgår att frågan har begränsad räckvidd i vart fall när det gäller fotbollsspelare. Av f. n. ca 147 000 licenserade sådana spelare är endast drygt 200 verksamma i division 1 och av dessa är det bara 40–50 som i nämnvärd omfattning avstår från ett ordinarie arbete för att ägna sig åt fotbollsspel. Spelarersättningar betalas i allmänhet ut bara av fotbollsföreningar som tillhör division 1 eller 2. I fråga om elitföreningarna inom fotboll och flera andra specialidrottsförbund gäller att spelarna måste ha en licens. Denna omfattar alltid en av föreningen bekostad specialförsäkring avsedd att täcka den förlust en spelare kan åsamkas genom att han till följd av skada eller sjukdom måste avstå från spel. Även i andra idrottsklubbar än elitföreningarna förekommer i allmänhet spelarförsäkringar. Dessa tecknas kollektivt för ett lag och är avsedda att ge spelarna viss ersättning i samband med sjukdom eller skada.

Det nu anförda ger enligt utskottets mening stöd för antagande att en idrottsman mera sällan torde lida någon påtaglig förlust till följd av att hans idrottsinkomst inte är sjukpenninggrundande. Inte heller torde det förhållandet att inkomsten inte grundar rätt till ATP i allmänhet innebära någon större nackdel. Den aktiva tiden som idrottsman torde oftast infalla före 30-årsåldern. Idrottsmannen torde därför i normalfallen ha goda möjligheter att före pensionsåldersinträdet tjäna in erforderliga pensionspoäng.

Även om utskottet således anser frågan om rätten till socialförsäkringsavgifter på idrottsinkomster vara ett spörsmål med, i vart fall f. n., begränsad betydelse vill utskottet som sin mening gärna uttala att det måste anses vara ett berättigat krav att en idrottsman, som till följd av idrottsutövning helt eller delvis avstår från annan sysselsättning, skall få tillgodoräkna sig inkomst av denna idrottsutövning som underlag för beräkning av socialförsäkringsavgifter. Nämnda inkomst är, i det fall den inte utgör ersättning för direkta utgifter, i allmänhet att anse som skattepliktig och bör enligt utskottets mening i princip grunda rätt till både sjukpenning och pension. Det finns således enligt utskottets mening skäl som talar för att en utredning av frågan om idrottsmännens sociala förmåner och finansieringen av dessa kommer till stånd. En förutsättning för att en sådan utredning skall bli meningsfull torde emellertid – vilket också framhållits av SFC vid dess uppvaktning inför utskottet – vara att man på ansvarigt håll inom idrottsrörelsen söker åstadkomma en kartläggning av verksamhetsformerna inom elitidrotten i syfte att uppnå mera enhetliga normer för engagemang av och ersättning

till idrottsmän. Innan en sådan kartläggning kommit till stånd torde det ofta inte vara möjligt att ens med någon grad av enhetlighet och rättvisa bedöma om och i vad mån inkomst av idrottsutövning bör utgöra underlag för socialförsäkringsförmåner. Enligt vad utskottet erfarit avser RF inom kort att i samråd med närmast berörda specialidrottsförbund påbörja en undersökning av möjligheterna att få till stånd enklare och mera enhetliga former för verksamheten inom elitidrotten.

Med det anförda anser utskottet sig ha besvarat motionen. Någon riksdagens åtgärd med anledning av densamma anser utskottet inte påkallad i nuläget.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1975/76:265.

Stockholm den 24 november 1976

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: herrar Aspling (s), Ringaby (m), Magnusson i Nennesholm (c), Karlsson i Ronneby (s), fröken Bergström (fp), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Åkerlind (m), Lindström (s), Andersson i Edsbro (c), Nilsson i Norrköping (s), fröken Engman (s), herrar Larsson i Vänersborg (s), Weinehall (c) och fru Jönsson (c).

Bilaga

Svenska Fotbollförbundet med yttrande över motion om rätt till sjukpenning vid förlust av idrottsinkomst

– – –

År 1967 upphävde SvFF sina amatörbestämmelser genom beslut av förbundsmötet. Detta beslut föranleddes främst av etiska skäl. Vid den tidpunkten gällde emellertid alltjämt Sveriges Riksidrottsförbunds (RF:s) allmänna tävlingsbestämmelser, som var bindande även för SvFF och dess föreningar. De enda bestämmelser, som SvFF behöll, var dels den om matchpremier, dels det alltjämt gällande stadgandet i § 3 tävlingsbestämmelserna:

Utbetalning av ersättning är frivillig från förbunds och föreningens sida. Förbund eller förening må utgiva sådana endast när dess ekonomi det tillåter.

Spelare får ej neka spela på grund av utebliven ersättning.

Då RF, likaledes främst av etiska skäl, sedermera upphävt sina allmänna tävlingsbestämmelser, finns sedan år 1971 inga formella begränsningar för föreningarna i vad avser rätten att utge ersättningar till spelarna. På grund av föreningarnas ekonomiska läge utgår ersättningar emellertid som regel endast till spelare i div. I och div. II. Det alldeles övervägande antalet spelare i vårt land kommer ändå med säkerhet att liksom hittills spela fotboll utan att erhålla någon ersättning.

I SvFF:s tävlingsbestämmelser, § 51 e), anges bestämmelser för långtidsregistrering av spelare i div. I och II. Huvudmotivet för detta slags registrering är en önskan att bereda föreningarna i div. I och II och deras spelare möjlighet att träffa överenskommelser om att dessa spelare ska representera sina respektive föreningar under viss bestämd tid, dock längst tre år. F. n. (maj 1976) finns 217 spelare långtidsregistrerade, vanligen för två, undantagsvis för tre år.

Som framgår av nämnda § 51 e) är rätten att avtala om långtidsregistrering begränsad till föreningarna i div. I och II, dvs. till 42 bland SvFF:s f. n. 3 142 medlemsföreningar. Om varje därtill berättigad förening skulle sluta avtal med samtliga de spelare, som brukar ingå i den s. k. A-lagstruppen, eller vanligen högst 16 spelare – ofta färre –, så skulle antalet långtidsregistreringar ändå inte kunna uppgå till flera än 672 bland de inom SvFF för år 1975 licenserade 147 614 spelarna.

SvFF utesluter inte möjligheten att det i något enstaka fall kan förekomma s. k. spelarkontrakt utan att långtidsregistrering verkställes eller kan verkställas. Sådant avtal kan civilrättsligt vara bindande för spelaren och hans förening men det saknar verkan – och kan inte åberopas – om och när fråga uppkommer om spelarens övergång till annan förening. Spelarens rätt till

övergång regleras därvid uteslutande genom tillämpning av tävlingsbestämmelserna. Dè s. k. spelarkontrakt, som torde utgöra grunden för långtidsregistrering, avser en reglering av ett civilrättsligt förhållande mellan förening och spelare, av vars materiella innehåll SvFF inte ansett sig kunna fordra att få del.

Det spörsmål, varom här är fråga, torde m. a. o. inte kunna avse mera än högst en procent av de licenserade fotbollsspelarna. Spörsmålet är det oaktat av stor betydelse, enär det kan bli aktuellt även inom andra idrotter, som t. ex. bordtennis, ishockey, motorsport, skidor och tennis.

Spörsmålet kan enklast uttryckas sålunda: "Är idrottsutövare, som uppbär ersättning från tävlingsarrangör – vilket förekommer i individuella idrotter – eller från den förening, i vilken han är medlem och som han representerar i tävling – vilket förekommer i lagidrotter – att anse som arbetstagare eller som fri yrkesutövare?"

För den alldeles övervägande majoriteten (minst 99 %) av fotbollsspelarna i vårt land – liksom för övriga idrottsutövare – är svaret uppenbarligen nej i båda avseendena; av den anledningen att dessa idrottsutövare inte åtnjuter någon som helst ersättning annat än möjligen för havda resekostnader eller för jämförbara expenser. Sådan medlem i ideell förening kan enligt SvFF:s mening inte vara att anse som vare sig arbetstagare eller fri yrkesutövare.

SvFF vill i detta sammanhang erinra om den av Idrottsutredningen (SOU 1969:29) och av statsmakterna godtagna definitionen på idrott: "Alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter, som människorna utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation". Oavsett vilken idrott, den enskilda individen valt, är det endast undantagsvis, som de tävlingsmässiga aktiviteterna blir individens levebröd, yrke. I Sverige finns veterligt ingen fotbollsspelare, som har fotbollen som yrke, ingen fotbollsförening, som har de ekonomiska resurser, som erfordras för att hålla anställda fotbollsspelare, utan samtliga fotbollsspelare i vårt land representerar sina föreningar på grund av sitt medlemskap i dem.

Frågan är således, huruvida de fotbollsspelare eller andra idrottsutövare, som ehuru icke professionella i sin idrott, ändå åtnjuter ersättningar med varierande belopp och beteckningar eller in natura, skall anses inneha "anställning", dvs. vara arbetstagare, eller utföra "annat förvärvsarbete", dvs. vara fria yrkesutövare eller uppdragstagare.

Sedan förevarande ärenden anhängiggjordes, har bl. a. lagen 1974-01-09 om anställningsskydd (SFS 1974:12) utfärdats. Denna lag äger tillämpning på arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (1 §). Anställning gäller tills vidare, om ej annat avtalats (§ 5). Uppsägning skall från arbetsgivarens sida vara sakligt grundad (§ 7) och ske skriftligen (8 §).

"Saklig grund för uppsägning föreligger ej, om det skäligen kan krävas att uppdragsgivaren bereder arbetstagaren annat arbete hos sig.

Beror uppsägning på förhållande som hänför sig till arbetstagaren personligen, får uppsägningen icke grundas enbart på omständighet som arbetsgi-

varen har känt till mer än en månad innan varsel eller underrättelse enligt 31 § andra stycket lämnades om uppsägningen. (7 §)

18 § Avskedande får äga rum, om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren.

Avskedande får icke grundas enbart på omständigheter som arbetsgivaren har känt till mer än en månad före avskedandet."

Det finns i lagen ytterligare ett antal stadganden om uppsägningstid, om lön och andra förmåner under uppsägningstid, om turordning vid uppsägning och permittering, om företrädesrätt till ny anställning, om varsel av och överläggning med arbetstagarorganisation, om tvist om giltigheten av uppsägning eller avskedande, om skadestånd m. m.. stadganden som alla tillsammantagna visar, att den som förvandlat sin hobbyverksamhet som fotbollsspelare till en i viss utsträckning betald verksamhet, inte kan anses vara arbetstagare i den s. k. Åhmanska lagstiftningens mening. Enligt SvFF:s mening kan inte heller lagen med sina ovan citerade stadganden komma till tillämpning i fråga om förhållandet mellan förening och spelare.

SvFF har visserligen funnit nödvändigt att införa särskilda regler om representationsrätt, regler som bl. a. innehåller bestämmelser om ett slags "uppsägningstid" – som varierar beroende på om det gäller föreningsbyte inom landet eller övergång till utländsk klubb – men sådana regler fanns och visade sig nödvändiga långt innan fotbollsspelare i vårt land kunde påräkna någon ersättning på grund av sin fotbollsutövning. Det torde knappast behöva påpekas att varken medlemskap i en idell förening eller tävlingsbestämmelser av den idrottsadministrativa karaktär som SvFF:s kan konstituera ett anställningsförhållande.

Det skulle enligt SvFF:s mening vara absurt, om lagen om anställningsskydd omöjliggjorde bedrivande av annan reguljär lagidrott här i landet än sådan, där utövarna avstår från ersättning. Lagen är för övrigt så utformad, att det måste anses nödvändigt med en kompletteringslagstiftning – sannolikt ännu ett undantag i 1 §:ens uppräkning – om och när professionell lagidrott införes här i landet. Detta är oundgängligen nödvändigt både ur idrottslig synvinkel och med tanke på internationell sedvänja och internationella föreskrifter inom den professionella idrotten.

De bordtennis-, golf- eller tennisspelare och motorsportsutövare, som finns i landet och som de facto är professionella, är enligt vår mening att anse som självständiga företagare, dvs. de åtnjuter inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Över huvud taget måste varje utövare av individuell idrott, som erhåller ersättning av olika arrangörer i sådan betydande omfattning, att han får anses tävla i förvärvssyfte, betraktas som fri yrkesutövare, ehuru han i tävling alltid i sin egenskap av medlem i ideell förening representerar denna, dess regionala organisation "specialdistriktsförbundet" eller dess nationella specialidrottsförbund. (I det alldeles övervägande antalet fall är det emellertid inte tal om tävling i förvärvssyfte utan om en hobby, låt vara att idrottsutövaren får ersättning för sina expenser.

I alla dessa fall är det inte fråga om inkomst av förvärvsarbete enligt 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring.)

Det förhållandet, att idrottsutövare i en lagidrott mera extremt än i de individuella idrotterna företräder sin förening, dess specialdistriktsförbund eller nationella specialidrottsförbund kan i förevarande hänseende inte få innebära någon skillnad i bedömningen. Även dessa idrottsutövare och bland dem fotbollsspelarna är, i den mån de uppbär ersättning på grund av sin idrottsliga talang, att betrakta som fria yrkesutövare. (Men i alla de övriga – enbart i fotboll långt över 120 000 fallen – förekommer enbart expensersättningar eller inga ersättningar alls. Inte heller i alla dessa fall inom lagidrotterna är det fråga om inkomst av förvärvsarbete enligt 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring.)

Det vore ytterst olyckligt, om de s. k. spelarkontrakten, som tillkommit primärt av rent idrottsliga och tävlingsmässiga skäl och inte för att skapa ett anställningsförhållande, skulle förvandla ett i och för sig obetydligt antal fotbollsspelare – och möjligen ett jämförbart eller mindre antal utövare av andra lagidrotter – från fria yrkesutövare (vilket de enligt vår bestämda uppfattning är) till arbetstagare. Mot bakgrund av vad ovan upplysts och att de s. k. spelarkontrakten har sin främsta grund i idrottsadministrativa och tävlingsmässiga överväganden, får deras förekomst inte övervärderas. Rimligen borde man, med bortseende från kontrakten, betrakta varje idrottsutövare, som tävlar mot nämnvärd ersättning, dvs. i förvärvssyfte, som en fri yrkesutövare oberoende av den idrottsgren – individuell eller lagidrott – han valt och oberoende av om han är professionell eller ej.

Ett motsatt synsätt skulle i väsentlig mån försvåra, ja, rentav omöjliggöra bedrivandet av exempelvis fotboll på elitnivå här i landet. Spelarnas intresse synes nämligen som regel ha gällt och gälla endast den direkta ersättningen, medan det förefaller, som om man ansett sig kunna bortse från eventuella i framtiden utfallande sociala förmåner. De föreningar dessa spelare företräder, har som regel genom olycksfallsförsäkringar eller genom att ta självrisk hållit spelarna skadelösa, när de skadats under fotbollsutövning. Om föreningarna nu skulle åläggas att utge alla de avgifter för sociala försäkringar m. m., som det åligger arbetsgivare att utge, bleve följden sannolikt, att ett flertal s. k. elitföreningar nödgades upphöra med sin verksamhet. Alternativet, nämligen att de berörda spelarna skulle acceptera erforderlig reducering av sina direkta förmåner, får anses orealistiskt.

Inom det s. k. Företags-Sverige måste man acceptera, att småföretag slås ut och att företagsamheten koncentreras till ett allt mindre antal stora företag med förutsättningar att drivas lönsamt.

Idrotten utgör emellertid ingen del av Företags-Sverige. Idrottsföreningarna är i bokstavlig mening ideella föreningar, och detta gäller även de s. k. elitföreningarna. Ehuru dessa har representationslag, i vilka medlemmar/spelare medverkar mot ersättning, som kan betecknas som biinkomst eller som studiebidrag, så bedriver inte minst elitföreningarna en omfattande

idrottslig verksamhet, i vilken utövarna inte erhåller någon ersättning. Detta gäller inte minst alla ungdomar från sju à åtta års ålder och upp till senioråldern (fr. o. m. 19 års ålder i fotboll; åldersbestämmelserna varierar mellan olika idrotter).

Idrottsverksamheten torde knappast vara självfinansierad i någon förening. Med självfinansiering förstås, att föreningens verksamhet helt bekostas med, förutom medlemsavgifter, entréintäkter vid de tävlingar föreningen arrangerar, dvs. i fotboll vid representationslagets matcher. Tvärtom finansieras idrottsföreningarna nästan undantagslöst medelst dels samhällsstöd – olika utformat i olika kommuner men som regel koncentrerat till ungdomsverksamhet, till vilken även statsbidrag utgår – dels s. k. biinkomster, främst från lotterier (bingo), vilka i dag torde utgöra den huvudsakliga grunden för finansiering av föreningens övriga verksamhet. Det torde knappast finnas några möjligheter att åstadkomma några nämnvärda inkomstförstärkningar för föreningarna, vilkas som regel frivilligt och utan någon som helst ersättning arbetande ledare redan nu dignar under de ekonomiska bekymren. Inte sällan måste ledarna ta på sig personligt betalningsansvar för föreningen. Det måste för varje idrottsledare framstå som ofattligt, om samhället skulle pålägga vissa föreningar avgifter, som om dessa föreningar utgjorde företag, arbetsplatser enligt vanligt språkbruk.

Det vore inte minst ur samhällets och folkhälsans synvinkel olyckligt om ett antal idrottsföreningar skulle tvingas upphöra med sin verksamhet, därför att lagstiftningar, som i och för sig avser det normala arbetslivet, också skall anses giltiga för idrottsföreningar och utövare av lagidrotter. Visserligen gäller det ett ringa antal föreningar och idrottsutövare, men med tanke på den stora betydelse utövningen av elitidrott har i vad avser att stimulera till utövning av breddidrott, motionsidrott, vore det olyckligt om konsekvenserna av ett antal i och för sig väsentliga och värdefulla sociala lagstiftningar skulle bli socialt negativa för idrottsrörelsen och därmed för samhället. Man måste m. a. o. iaktta den största försiktighet, om och när man vill försöka att tillämpa för det normala arbetslivet utfärdade lagar och författningar på de särskilda förhållandena inom idrotten. Det måste ur idrottsrörelsens synvinkel betraktas som absurt om en utövare av en individuell idrott, som erhåller sin ersättning av olika tävlingsarrangörer, betraktas som fri yrkesutövare, medan en utövare av en lagidrott, därför att han erhåller motsvarande men oftast mindre ersättning från sin förening, betraktas som arbetstagare.

SvFF är således av den uppfattningen att ett riksdagens bifall till motion 1975/76:265 skulle få allvarlig negativ effekt för idrottsrörelsen.

Avslutningsvis får SvFF framhålla att samtliga klubbar anslutna till förbundet ur juridisk synpunkt är s. k. ideella föreningar, dvs. de tillgodoser eller tillvaratar ej medlemmarnas ekonomiska intressen. Förutsättningen för att få medverka i en sådan förenings fotbollslag i någon av SvFF admini-

strerad tävling är att vederbörande är registrerad som medlem i föreningen. En sådan medlem har i vanlig ordning genom sin rösträtt möjlighet att direkt eller indirekt påverka föreningens beslut i olika frågor. Detta gäller även hur föreningens ekonomiska medel skall användas. bl. a. i form av ersättningar för tränings- och tävlingsverksamhet. I en sådan verksamhet kan det alltså ej vara fråga om att en medlem utför ett arbete för annans räkning.

Medlemmen förbinder sig att deltaga i tränings- och tävlingsverksamhet endast om civilt arbete ej lägger hinder i vägen. Det är här alltså ej fråga om, som påstås i motionen av herr Andersson i Örebro och herr Petersson i Röstånga, att medlemmen, för att uppfylla förpliktelser mot föreningen, måste avstå från ett civilt heltidsarbete.

Medlemmen kan ej i varje situation göra anspråk på deltagande i tränings- och tävlingsverksamhet utan kan avstängas eller uteslutas från sådan verksamhet utan iakttagande av arbetsrättslig uppsägning.

Även medlemmen kan när som helst utan iakttagande av uppsägningstid upphöra med sin idrottsliga verksamhet i föreningen. Medlemmen har sålunda varken rättighet eller skyldighet att medverka i föreningens fotbollsverksamhet.

Då det i detta fall alltså varken är fråga om arbete för annans räkning eller anställningsavtal skall socialförsäkringsavgifter uppenbarligen ej beräknas på här ifrågavarande ersättningar. Även om ett arbetstagareförhållande skulle anses föreligga, skall, vad gäller sjukförsäkringen och folkpensioneringen, bortses från arbetstagare som icke är obligatoriskt försäkrade enligt lagen om yrkesskadeförsäkring.
